Загвойська Л.Д.
Національний лісотехнічний університет України

ЕКО-ІННОВАЦІЇ У БІЗНЕС СТРАТЕГІЯХ ЗА УМОВ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Системна і структурна економічна криза, яку ми сьогодні переживаємо, має низку особливостей. Одна з них – невпинне зростання попиту на екологічно чисті продукти, товари, технології, енергію. У матеріалах Давоського економічного форуму 2010 року зазначалося, що інтерес до еко-інноваційного сектора економіки невпинно зростає. Екологічна глобалізація, яка виявляється у поширенні кращого досвіду інтегрування екологічних обмежень у всіх сферах суспільного буття, активно готує для цього відповідне підґрунтя.

Еко-інновації – це порівняно нова концепція. Одне з перших згадувань цього терміну ми знаходимо у книзі C. Fussler і P. James (1996). Під еко-інноваціями вони розуміли процеси і продукти, які сприяють сталому розвитку. Відтак у пізнішій статті P. James (1997) пише: "Еко-інновація – це нові товари і послуги, які надають споживачу і бізнесу доходи, суттєво зменшуючи при цьому вплив на довкілля". Майже через десять років вичерпне тлумачення цього терміну дають Reid і Miedzinski у звіті «Sectoral Innovation Watch in Europe: Eco-Innovation' (2008, р. 14). Під цим терміном вони розуміють «створення нових і конкурентно-оцінених товарів, послуг, процесів, систем і процедур, розроблених для задоволення людських потреб і забезпечення кращої якості життя для кожного, яке досягається разом із мінімальним використанням природних ресурсів (сировини і матеріалів, енергії та площі земної поверхні) в розрахунку на одиницю випуску, а також мінімальними викидами токсичних речовин». Важливо зауважити, що ефект від запровадження еко-інновацій розглядають упродовж усього життєвого циклу продукту/послуги/системи, а не обмежуються лише процесами проектування та виробництва, як це трапляється зазвичай, а це вже означає можливість виникнення змін у поведінці споживачів, їхньому способі життя і / або використання виробів.

Залежно від рівня інтегрування, розрізняють інноваційність виробів, процесів, а також системні інновації. На думку експертів, в організація найлегше піддаються екологізації саме процеси. Еко-інноваційні процеси характеризуються застосуванням нового або помітно покращеного способу виробництва і / або постачання. До цієї ж категорії відносять «організаційні» інновації, такі, як застосування нових методів у практиці бізнесу, організації робочого простору або в зовнішніх зв'язках організацій, а також навчання та перепідготовку персоналу. На завершальному етапі інноваційних процесів застосовують маркетинг інновацій (дизайн, пакування, розміщення і просування продукції), зокрема екологічне маркування виробів і процесів. Релевантними підходами тут є чистіше виробництво, безвідходні технології, ефективність використання ресурсів.

Еко-інноваційними вважають вироби (послуги), які спричиняють мінімальний вплив на довкілля впродовж усього життєвого циклу. Зменшення ресурсного та енергетичного відбитку виробів є складнішим, оскільки охоплює всі ланки життєвого циклу, а отже може потребувати розвитку інфраструктури, зміни звичок, відповідного інформування. Для проектування і продукування таких виробів використовують такі підходи, як еко-дизайн, довкільні технології, технологічні інновації для стійкості, а також дематеріалізацію виробів.

Запровадження системних інновацій у бізнес-стратегіях дає найбільшу віддачу, але й потребує найбільших зусиль. Ці інновації торкаються не лише технологічних систем, вони потребують принципово нових (руйнуючих) технологій, які змінюють умови ринку, а також викликають різні види системних змін: у виробництві, в суспільстві та поведінці. Релевантними термінами тут є концепції аналізу життєвого циклу, стратегії від-колиски-до-колиски, аналіз потоку сировини і матеріалів, інтегрована оцінка довкілля, інтегрована оцінка сталості, закриті матеріальні цикли, фактор 4 і фактор 10, дікаплінг, стале виробництво і споживання, еко-достаток, імматеріалізація, системи, орієнтовані на споживача і сталий спосіб життя.

Як і будь-які інші зміни, еко-інновації мають свої рушійні і стримуючі сили. За умов екологічної глобалізації суспільство стає більш чутливим, до питань збереження якості довкілля, тому можна сподіватися, що інтерес громадськості, переосмислення цінностей, правове та інституційне середовище створять відповідне підґрунтя для прискореного розгортання процесів урахування екологічних обмежень у всіх сферах суспільного життя. Формування інформаційного суспільства сприятиме покращеному інформуванню всіх його членів як про довкільні наслідки їхньої діяльності, так і про кращі способи запобігання еко-деструкціям. Потужним каталізатором згаданих процесів може стати і зростання цін на природні ресурси з огляду на їх обмеженість і вичерпність. Стрімке зростання витрат на ліквідацію наслідків стихійних лих змусить змінювати реактивну екологічну політику на проактивну на всіх рінях її реалізації.

Що ж до стримуючих чинників, то тут потрібно насамперед згадати інертність людської думки і поведінки, недостатність наших знань про глобальну екосистему, її синергетична природу, брак адекватних механізмів інтерналізації зовнішніх ефектів, а також звичайні фінансові обмеження, які випливають із егоцентричності та обмеженості наших інтересів.

Посилення рушіїв еко-інновацій сприятиме формуванню лідируючих ринків, залученню всіх стейкхолдерів і дозволить прибрати існуючі перешкоди на шляху до формування післявуглецевої економіки.